

Hesselho Teglværk

Artiklen er blevet til efter en beskrivelse skrevet Andreas Grønberg i lokalbladet Stavn 1985.

Teglbrænding kom til Danmark sydfra i middelalderen. En større udbredelse fik teglværksindustrien dog først fra midten af 1800'tallet, hvor den udviklede sig til en af de største danske industrier med op til 1000 teglværker fortrinsvis placeret ved ler forekomster.

Teglværksproduktionen i Gårde er sandsynligvis startet i slutningen af 1800'tallet. Teglværket menes i hvert fald at være blevet bygget i 1881 på Teglværksvej (nr.8) i Gårde. Det var til at begynde med en beskednen produktion, der fandt sted. Der blev fremstillet håndstrøgne teglsten, der efterfølgende blev brændt i en jordovn.

Leret til stenene hentede man i en lergrav i Hesselho. Gravningen af leret foregik med håndkraft, og det var ofte et hårdt arbejde, for leret var meget hårdt, næsten skiferagtigt.

Naboejendommen Teglværksvej 6, hvor der dengang var mejeri, blev i 1899 købt af en mejerist Kristian Madsen.

Den samme Kristian Madsen købte så senere selve teglværket. Han havde drevet mejeri i den førstkøbte ejendom. Det stoppede han med i 1906. Dampmaskinen i mejeriet blev efter endt mejeriproduktion flyttet til teglværket, hvor den så blev benyttet som drivkraft.

Til teglfremstilling fik Kristian Madsen faglig hjælp af en tysker ved Ortman.

Indtil man begyndte at bruge biler til kørslen af sten og rør, anvendte man heste til transporten. Ejendommen Teglværksvej 6 blev anvendt til ophold til de heste, man brugte i forbindelse med teglværket.

Der har sikkert været god gang i teglfremstillingen. Kristian Madsen havde sikkert midler til i 1910 at bygge beboelseejendommen, som stadig ligger på grunden.

Han forsøgte at starte et teglværk i Hejnsvig, men det medførte, at han fik nogle økonomiske problemer.

Der fulgte nogle år med økonomiske problemer og med flere forskellige ejere.

I 1923 blev teglværket overtaget af tre brødre Hans, Niels og Alfred Hansen.

De gik i gang med en del forbedringer af driften. De oprindelige tørrelader, der på det nærmeste var faldefærdige, blev erstattet af nye lader, der var mere luftige.

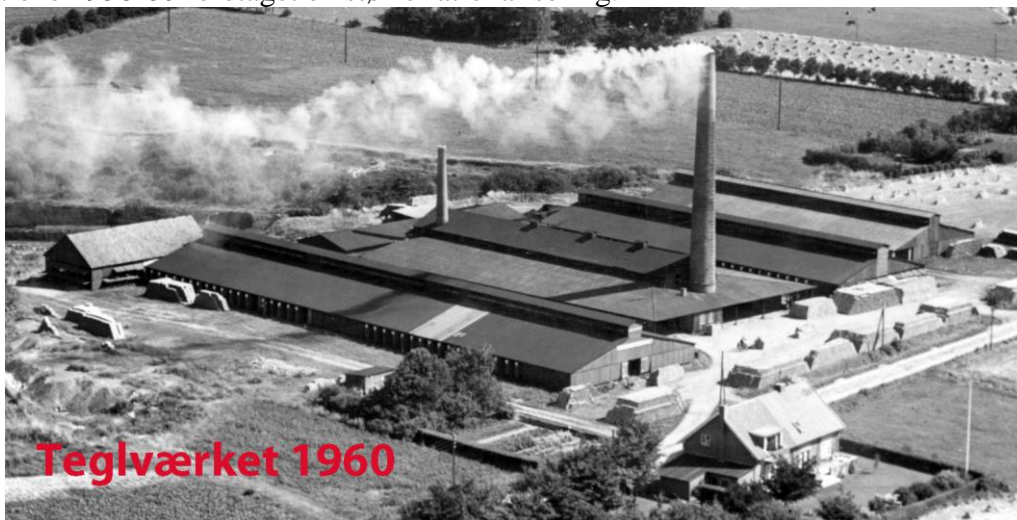
Den oprindelige dampmaskine blev i 1932 udskiftet med en 2 cylindret dieselmotor. Der blev samme år bygget en temmelig stor lade og samtidig blev der installeret elektrisk lys på teglværket.

I 1930'erne var energiudgiften på 2,50 kr pr. 1000 mursten, mens den var på 250 kr. for samme mængde mursten i 1980. Da der blev olieknaphed under 2. verdenskrig blev dieselmotoren udskiftet med elmotorer, hvad der fik energiudgifterne til at stige ret så meget.

Der blev i 1942-43 installeret automatisk fyringsanlæg, så man blev fri for håndfyring, der var meget arbejdskrævende.

Teglværket blev i 1947 overtaget af Alfred Hansen alene. Han døde i 1954, og det blev så sønnen Willy Hansen, der tog over og førte teglværket videre.

Der blev årene 1958-60 foretaget en større rationalisering.

Til opbevaring og blanding af leret blev der bygget en lersump, hvor man kunne opbevare og blande leret. Der blev bygget tørrekamre, så teglstenen kunne tørres ved kunstig varme. Det betød, at man kunne producere hele året og ikke kun i sommerhalvåret.

Leret i lergraven i Hesselho var efterhånden blevet dårligere, så man begyndte at hente ler fra Hauge senere Galtho ved Tistrup. Det var mere besværligt, da der skulle fjernes mere overjord, og man skulle grave dybere ned for at hente leret.

Jens Chr. Pedersen, nu bosat i Ølgod, arbejdede få år på teglværket i midten af 1960'erne. Jeg har besøgt ham, og han har fortalt lidt om arbejdet på teglværket. Arbejdstiden var 40 timer om ugen. Han startede som regel klokken 5 om morgenen. Hans arbejde foregik ved brændingen ved ringovnen. Arbejdet ved ringormen var hårdt og krævede stor rutine.

Aflønningen var til en vis grad på akkord.

Da han arbejdede på teglværket, blev leret, der var blåler, hentet med lastbil i Galtho.

På teglværket blev leret æltet og blandet med sand og kalk m.m. Efter at leret havde været igennem æltningen, blev det flyttet med transportbånd til valsning, hvor evt. små sten blev udskilt.

Derefter blev leret formet ved maskinstrygning og derefter tørret i 3-4 døgn i tørrekamre, der var opført i 1958.

Man havde på det tidspunkt en produktion ca. 20 000 røde sten pr. dag. Til et almindeligt parcelhus skulle der bruges ca. 10 000 sten.

Så fulgte selve brændingen i en ringovn. Det var her Jens Chr. Pedersen arbejdede. Han skulle placere de "kommende sten". Det krævede en stor rutine, for stenene skulle placeres med ca. 1 centimeters mellemrum og det og det skulle gå hurtigt.

Brændingstemperaturen var 800-1200 grader afhængig af, hvilken type sten, det drejede sig om.

Efter brændingen blev stenene så lagt på lager, klar til salg.

I 1969 blevet teglværket solgt til Trøstrup Teglværker.

Teglværket blev i juli 1974 ramt af lynbrand, hvor det gik værst ud over ovnhallen. Ved genopførelsen blev der opført en ny hal, hvor man så samlede hele produktionen.

I slutningen af 1970'erne kom der en krise inden for byggeriet, så afsætningen af teglprodukter faldt, og det endte med, at produktionen blev indstillet i 1981.

Teglværket havde beskæftiget 20-25 mand, når produktionen var højest.

Der blev begæret tvangsauktion i 1982, og i december 1982 blev teglværket købt af Kreditforeningen for omkring 400000 kr., og værket blev lukket.

Bygningerne blev i 1983 købt af Vong Frysehus, der indrettede det til frysehus. I første omgang var det et af EU's overskudslagre. I 1991 blev det købt af Flensted i Skovlund og senere har Sdr. Malle maskinstation overtaget det..

Svend Svendsen